

ค้นหาความหมายในเรื่องปรัมปรา (25)

โดย ศ.กิริติ บุญเจือ
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น
ราชบัณฑิตยสถาน

วิหารเดลฟายแห่งการทำนายทายทัก

เดลฟาย(Delphi)เป็นสักการสถานแสวงบุญของชาวกรีกพื้นเมืองเดิมตั้งแต่ชาวกรีกเผ่าอารยันยังไม่เข้าไปครอบครอง โสมเมอร์เรียกว่า พายโซว์(Pytho) เพราะเป็นสักการสถานของเจ้าแม่ธรณีโดยมีเจ้าพ่องูยักษ์พายชัน(Pytho)คุ้มครอง มีปิโรทิตาเป็นผู้สื่อพระประสงค์ของเจ้าแม่แก่มนุษย์ในตำแหน่งพายเซีย(Pythia) เรื่องปรัมปราต่อมาเล่าว่าเทวราชซุสได้อนุญาตให้เทพอพอลโลว์ โอรสของพระองค์อันเกิดจากนางอสูริลี โทว์เข้าครอบครอง เพราะได้สามารถฆ่างูยักษ์บริวารของเจ้าแม่ธรณี แต่ทรงกำชับให้ต้องจัดงานสมโภชระลึกถึงเหตุการณ์ดังกล่าวระหว่างฤดูใบไม้ร่วงทุกปีที่ 3 แห่งศักราชโอลิมเปียด (1 โอลิมเปียด Olympiad) เท่ากับ 4 ปี เริ่มตั้งแต่ปี ก.ค.ศ.776 เป็นต้นมา) ประกอบด้วยการร้องเพลงทำนองเสนาะคลอพิณสรรเสริญเทพอพอลโลว์ผู้ชนะพายชัน อันเป็นสัญลักษณ์ของธรรมชาติ มีการประกวดเป่าปี่ การแสดงละคร การแข่งขันกีฬาและแข่งม้า ชาวกรีกทุกคนถือเป็นเจ้าของสักการสถานนี้ร่วมกันและได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยโดยทุกรัฐ เปลี่ยนชื่อจากพายโซว์มาเป็นเดลฟายตั้งแต่เมื่อชาวกรีกเผ่าอารยันเข้าครอบครอง มีเรื่องปรัมปราเล่าสนับสนุนว่าเป็นเพราะเทพเดลฟิส(Delphus) โอรสของเทพอพอลโลว์ จัดการสร้างวิหารเทพอพอลโลว์และจับจองพื้นที่ให้เป็นสัดส่วนของสักการสถาน ทั้งจัดการดูแลความเรียบร้อยให้ระยะหนึ่ง ก่อนที่จะมอบให้อยู่ในความดูแลของชาวกรีกทุกคน(The Amphictyon = สมาคมพลเมืองร่วมใจ) ตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 เป็นต้นมา เปิดโอกาสให้นักรัฐต่าง ๆ มาสร้างอาคารของตนเพื่อแสดงศรัทธาและขอบคุณที่ได้รับความสำเร็จ ตลอดจนนำเอากองทุนมาเก็บไว้ (treasure) เพราะถือว่าจะได้รับคุ้มครองจากเทพอพอลโลว์ซึ่งเป็นโอรสของเทวราชซุส ไม่มีใครกล้าแตะต้องซึ่งไม่จริงเสมอไป ได้มีการสร้างวิหารถวายสักการะแก่เทพอื่นๆด้วยเช่นกัน เช่นมีวิหารของเทวีธินี วิหารของเทพดาเยอนายเซิส เป็นต้น

เดลฟายอยู่ในนครรัฐฟาซิส (Phocis) บนฝั่งตะวันออกของอ่าวโครินธ์ ตั้งอยู่บนที่ราบสูงตอนใต้เฉียงไปทางตะวันตกของเทือกเขาแพนสเซียส(Panassus)สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 2,000 ฟุต มีทางเดินและม้าวิ่งขึ้นลงได้เชื่อมกับถนนหลวง ณ ที่ราบ ถนนสายนี้แหละที่บุคคลสำคัญจำนวนมากเดินทางมาคารวะเทพอพอลโลว์ และ/หรือปรึกษาโหรผู้เป็นกระบอกเสียงของเทพอพอลโลว์ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลจริงอย่างเช่นซาเครอทิส(Socrates)ผู้ได้แรงบันดาลใจจากคำขวัญว่า “จงรู้จักตัวของเจ้า”(Know Thyself) หรือบุคคลในเรื่องปรัมปราอย่างเช่น เอเคอพิส(Oedipus) ผู้ตั้งใจไปขอโหรช่วยบอกว่าเป็นพ่อ-แม่บังเกิดเกล้า แต่ก็ได้คำตอบที่ทำให้ไม่สบายใจอย่างยิ่งคือ “แกจะฆ่าพ่อและเอาแม่เป็นเมีย” เอเคอพิสทั้งโกรธทั้งเศร้า ออกมาอย่างหัวฟัดหัวเหวียง มาถึงทางหลวงก็พบพ่อ โดยไม่รู้ว่าเป็นพ่อ เกิดเขม่นกันจนฆ่าพ่อของตัวเองโดยไม่รู้ว่าเป็นพ่อ เดินทางต่อไปอีกหน่อยก็ได้รับเชิญเป็น

กษัตริย์ในเมืองที่ไม่รู้ว่าเป็นเมืองของพระราชบิดา และพระราชมารดาของตนเองกำลังเป็นม่ายเนื้อหอม เรื่องปรัมปรานี้เล่าไว้เพื่อยั่วว่าคำทำนายโหรของเทพอพอลโลว์แม่นจริงๆ

มีหลักฐานว่าวิหารหลังแรกสร้างโดยเทรอฟาเนียส (Trophonius) ไม่ทราบแน่ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อใด มีแต่เรื่องปรัมปราเล่าไว้ให้เชื่อต่อกันมาว่าโอรสของเทพอพอลโลว์เองได้จัดการให้สร้างขึ้น มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าเกิดไฟไหม้เสียหายทั้งหมดหลังในปี ค.ศ.548 มีการบอกบุญเรียวก่อนอย่างกว้างขวางสำหรับการสร้างวิหารหลังที่ 2 แต่ก็พังยับเยินเพราะเหตุแผ่นดินไหวแห่งปี ค.ศ.373 หลังที่ 3 สร้างขึ้นจากการเรียวก่อนทั่วดินแดนที่มีชาวกรีกอาศัยอยู่ ระดมกำลังนักแกะสลักฝีมือดีมาช่วยกันสร้างปฏิมากรรมสวยงามไว้มากมายเพื่อเป็นสักการวัตถุ เมื่อชาวโรมันมายึดครองก็ได้ทำการซ่อมแซมและสร้างเครื่องประดับอีกมากมาย เพราะชาวโรมันเองก็เคารพเทพอพอลโลว์ เทวีวินัส (ซึ่งได้แก่เทวีแอฟรอดายทิ) และเทพแบคคิส (ซึ่งได้แก่เทพดาเยอนายเลียส)

ระหว่างสงครามเปอร์เซียในปี ค.ศ.480 ได้ถูกปล้นทรัพย์สินเป็นครั้งแรก ต่อมาในปี ค.ศ.279 ก็ถูกอนารยชนปล้นซ้ำ จักรพรรดิเนโร(Nero)ปล้นเอารูปแกะสลักไปถึง 500 รูป จักรพรรดิจูเลียน(Julian)พยายามฟื้นฟูแต่ได้รับคำเตือนว่าจะอยู่ได้ไม่นาน และก็เป็นจริงเพราะจักรพรรดิธีโอโดเซียสสั่งปิดในปีค.ศ.390

ในขณะที่เทพอพอลโลว์ยังคงครองใจผู้นับถืออยู่นั้น ผู้เลื่อมใสพากันเชื่อว่าวิหารเดลฟายเป็นศูนย์กลางของโลกและของจักรวาล มีแท่งศิลาที่ตั้งอยู่ข้างวิหารเป็นจุดศูนย์กลางเรียกว่า Omphalos (= Navel Stone หรือหินสะดือโลก) มีหลักฐานแสดงว่าบนศิลาแท่งนี้ ได้มีการถวายเครื่องบูชาแด่เจ้าแม่ธรณีมาก่อนที่ชาวกรีกเผ่าอารยันเข้าครอบครอง ชาวกรีกที่นับถือเทพอพอลโลว์จึงถือว่าพระองค์เป็นเทพผู้มาปลดปล่อยจากความมมงายที่นองเลือดด้วยการบูชาด้วยสัตว์และมนุษย์ ในแง่นี้จึงถือว่าเทพอพอลโลว์เป็นผู้กอบกู้จากการสูญเสียดเลือดเนื้อ เป็นผู้เมตตาและรักสันติ

เดิมใช้ปุโรหิตา(พระผู้หญิง) มิใช่ปุโรหิต(พระผู้ชาย) เป็นสื่อนำพระประสงค์ของเจ้าแม่ธรณีมาแจ้งแก่มนุษย์นั้น แสดงว่าการทำนายแบบนี้เริ่มมาตั้งแต่สมัยมาตาธิปโตย คือ เพศหญิงเป็นใหญ่เหนือเพศชาย ซึ่งในช่วงที่เจ้าแม่ธรณีเป็นใหญ่นั้น น่าจะให้อุโรหิตาคมนวันที่ขึ้นจากร่องศิลาแตกที่ยังพบในวิหารของเทพอพอลโลว์ ซึ่งเป็นแก๊สพิษอย่างอ่อนๆที่ทำให้เกิดอาการเมา เพื่อคำพูดออกมาซึ่งไม่จำเป็นจะต้องเป็นภาษาที่เข้าใจได้ ให้อุโรหิตาที่เป็นเจ้าสำนักตีความว่าเจ้าแม่ธรณีต้องการบอกอะไร ต่อมาเมื่อชาวกรีกเผ่าอารยันเข้าครอบครองแล้ว ก็เปลี่ยนมาเคียวไบบอบเซยฝรั่ง(bay) ซึ่งถือกันว่าเทพอพอลโลว์ประทานมาให้(Apollo's plant) ซึ่งจะทำให้เกิดอาการมึนเมาแล้วให้อุโรหิตเป็นผู้ตีความอย่างชาญฉลาดมีไหวพริบ โดยต้องเรียนรู้ปรัชญาและความรู้ต่างๆรอบตัว จนสามารถให้คำขวัญได้อย่างมีไหวพริบเหมาะสมกับสถานการณ์และน่าจับใจ ส่วนมากจะตีความออกเป็นคำกลอนเพื่อให้มีความกำกวมและเป็นปริศนา นักปราชญ์ปัจจุบันหลายคนไม่เชื่อเรื่องคว้นพิษจากร่องศิลาแตก เพราะในปัจจุบันไม่มีวันดังกล่าวแล้ว แต่ก็อธิบายไม่ได้ว่าทำไมจึงสร้างวิหารคร่อมร่องศิลาแตกนี้ด้วย

ปรัชญาศาสนาของสำนักเดลฟายไม่ใช่แบบนานาจิตเมวนิยม (inclusivism) คือยังไ้ทั้งนี้ทั้งนั้น แต่เป็นแบบพหุนิยม(pluralism) คือนับถือเทพอพอลโลว์เป็นหลัก แต่ก็รับเชื่อและนับถือเทพอื่นที่ไม่ขัดต่อความเชื่อและศรัทธาในเทพอพอลโลว์ คำถามและคำตอบที่เกิดขึ้นในวิหารเดลฟายครอบคลุมทุกเรื่องภายใต้ความเชื่อและ

ศรัทธาอย่างซื่อสัตย์ต่อเทพอพอลโลว์ พิธีกรรมแต่เทวีอธีนิและพิธีกรรมแต่เทพคายเออนายซิสกระทำได้อย่างเต็มที่ แม้ภายในวิหารของเทพอพอลโลว์ด้วยก็ได้ แต่จะต้องยอมรับรู้ความเป็นจริงทุกอย่างของเทพอพอลโลว์ นั่นคือแม้จะยอมรับอำนาจและประสิทธิภาพการชำระบาปด้วยพิธีกรรมของเทพคายเออนายซิส แต่ก็ยังต้องเชื่อว่า พิธีกรรมของเทพอพอลโลว์มีประสิทธิภาพในขั้นสุดท้ายที่เรียกว่า katharsis ถือล้างบาปได้ทั้งหมดแม้การฆ่าคนโดยเจตนา

คำตอบจากวิหารเดลฟายมีบทบาทต่อนักการเมืองและนักปกครองชาวกรีกอย่างมาก ใครจะทำสงครามกับใครก็ต้องส่งทูตมาปรึกษาเสียก่อนว่าควรจะทำหรือไม่ กลุ่มใดคิดจะแยกกลุ่มออกไปตั้งอาณาจักรก็ต้องส่งตัวแทนไปถามเสียก่อนว่าจะไปตั้งที่ไหนดี และควรจะทำเทพหรือเทวองค์ใดเป็นองค์อุปถัมภ์ ไลเคอร์เกิส(Lycurgus) อ้างว่ากฎหมายที่ตนเสนอให้เป็นกฎหมายปกครองนครรัฐสปาร์ตา(Sparta) นั้น ได้รับจากเทพอพอลโลว์แห่งเดลฟายนี้เอง ไม่ว่าจะมีการต่อต้านการปฏิรูปการเมือง หรือมีความจำเป็นจะต้องปฏิรูป ผู้ก่อการก็มักจะอ้างคำของเทพอพอลโลว์แห่งเดลฟาย บรรดานักเผด็จการทั้งหลายก็ต้องการคำสนับสนุนจากเดลฟาย แม้กษัตริย์ต่างชาติอย่างครีเสิสแห่งลิเดีย ก็ยังนิยมปรึกษาโหรแห่งเดลฟายเป็นประจำ กษัตริย์ฟีลิปพระบิดาของอเล็กซานเดอร์มหาชาห์ก็ได้รับกำลังใจอย่างมากจากคำพยากรณ์ของเดลฟาย

มีเรื่องเล่าเป็นตำนานสืบต่อมาว่า ในสมัยที่เอเธนส์ปกครองด้วยกษัตริย์อยู่นั้น ครั้งหนึ่งเอเธนส์เกิดปัญหาชายแดนกับรัฐใกล้เคียง ต่างก็เตรียมทำศึกกัน ทั้ง 2 ฝ่ายต่างก็ส่งทูตไปปรึกษาโหรแห่งเดลฟายและไปถึงพร้อมกัน โหรทำนายอย่างเป็นกลาง ไม่เข้าใครออกใครว่ากษัตริย์ของฝ่ายใดสิ้นพระชนม์ก่อน ฝ่ายนั้นจะชนะ กษัตริย์เอเธนส์จึงปลงพระทัยเสียสละ ลอบเสด็จลอดเข้าไปในค่ายฝ่ายศัตรูกลางดึก ถูกศัตรูปลงพระชนม์สมพระทัย ฝ่ายเอเธนส์พอรู้อเข้าก็รีบรวมพลออกแสดงพลังแห่งความจงรักภักดี รวดเดียวได้ชัยชนะเด็ดขาดสมดังคำโหร อีกเหตุการณ์หนึ่งก็คราวที่กษัตริย์ชายเรซิส (Cyrus) แห่งเปอร์เซียยกทัพประชิดดินแดนลิเดีย กษัตริย์ครีเสิสแห่งลิเดีย(Croesus of Lydia) ทรงส่งทูตไปปรึกษาโหรแห่งเดลฟายซึ่งให้คำตอบมาว่า “หากพระองค์รบกับเปอร์เซียครั้งนี้ พระองค์จะสามารถทำลายกองทัพอันเกรียงไกรจนยับเยิน” กษัตริย์ครีเสิสทรงดีพระทัย ระดมพลจัดทัพเตรียมรบศึกอย่างเต็มอัตราศึก ปรากฏว่าฝ่ายเพี้ยบเยิน พระองค์เองทรงถูกจับเป็นเชลย ต้องไถ่กองทัพด้วยทรัพย์สินเกือบหมดพระคลัง ทรงส่งทูตไปต่อว่าโหรแห่งเดลฟาย ก็ได้รับคำตอบกลับมาจาก “แม่นแล้วพระเจ้าข้า พระองค์ได้ทรงทำลายกองทัพอันเกรียงไกรของพระองค์ตรงเผงทุกตัวอักษร” กษัตริย์ครีเสิสจึงทรงเชื่อสนิทว่าแม่นจริงๆ

คำโหรแห่งเดลฟายยังเป็นที่เลื่องลือว่าสอนศีลธรรมสูงส่งซึ่งมนุษย์ธรรมดาไม่อาจจะนึกถึงได้ เช่นความบริสุทธิ์ใจมีค่ามากกว่าประโยชน์ทางวัตถุ ความตั้งใจแสดงคุณธรรมดีกว่าผลของการกระทำ “จงรู้จักตัวเอง” เป็นพื้นฐานของการพัฒนาคุณภาพชีวิต “ไม่กินไม่ขาด” คือทางสายกลางอันนำไปสู่คุณธรรมทุกประการ สองข้อความข้างต้นได้รับการยกย่องถึงกับมีผู้มีจิตศรัทธาลงทุนแกะสลักเป็นอักษรตัวเชื่อมจารึกบนหน้าจั่วหน้าวิหาร เพื่อเตือนสติผู้บังเอิญผ่านมาพบเห็น ชาวแคโรทีสสารภาพว่าตนได้ขอเตือนสติมาเป็นพื้นฐานความคิดปรัชญาของตนจากการได้มาอ่านคำปริศนาด้วยตนเองที่หน้าวิหารแห่งเดลฟาย

บทบาททางมนุษยธรรมที่สำคัญของเดลฟายก็คือ เป็นสถานที่ที่ล้อมกลาจิตใจของชาวกรีกให้รู้จักสามัคคี ชาวกรีกก็เหมือนชาวเผ่าอารยันทั้งหลาย คือรวมตัวกันยากเพราะใจรักอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ต้องมีศัตรูร่วมกัน จึงจะรวมตัวกันเหนียวแน่นเสียสละเพื่อจัดศัตรูร่วม แต่ครั้งไม่มีศัตรูร่วมก็จะทะเลาะกันและฆ่าฟันกันเอง เผ่าอารยันทั้งหลายจึงไม่คิดจะรวมตัวกันเป็นชาติใหญ่เหมือนชนเผ่าอื่น แต่พอใจแยกกันเป็นนครรัฐ คือรัฐเล็กรัฐน้อยที่เป็นอิสระต่อกัน พอจะใหญ่หน่อยก็จะมีเรื่องไม่พอใจกันจนต้องแตกเป็นรัฐอิสระหลายๆรัฐ ดังจะเห็นได้จากการที่เอเลกเซนเดอร์รวมมหาอาณาจักรได้ไม่นาน แต่ครั้งชาวโรมันบังคับก็รวมตัวกันคิด ชาวโรมันเองรวมตัวกันได้ก็เพราะกษัตริย์ชาวอิทริสคิน(Etruscan) ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองเดิมคุมเกม ชาวชมพูทวีปรวมตัวกันได้เพราะชาวอังกฤษไปยึดครอง เป็นต้น อย่างไรก็ตามชาวอารยันทุกแห่งแม้จะทะเลาะกันสักปานใดก็ตาม ก็ยังยอมให้ศาสนาเป็นกาวใจ เดลฟายจึงเป็นที่ชุมนุมของนักการเมือง และนักปกครองของทุกรัฐที่จะต้องร่วมใจกันค้าประกันความปลอดภัยให้กับเดลฟาย พวกเขาจะมาพบปะปรึกษาหารือกันเพื่อเป้าหมายดังกล่าว พวกเขาจะต้องจัดการสมโภชเทศกาลร่วมกัน จัดการถวายสักการะแด่เทพเจ้าร่วมกัน สวดมนต์ร่วมกัน จัดการแข่งขันกีฬาด้วยกัน ผู้ชนะการกีฬาคือวีรบุรุษของชาวกรีกทุกคน มิใช่ของรัฐใดรัฐหนึ่งโดยเฉพาะ มรดกมนุษยธรรมที่ล้ำนิกเดลฟายมอบไว้กับชาวโลกตลอดมาก็คือ การเล่นกีฬานานาชาติ แม้ชื่อจะเป็นกีฬาโอลิมปิก แต่เจตนารมณ์ได้มาจากเดลฟายยิ่งกว่าโอลิมเปีย(Olympia)อันเป็นชื่อภูเขาทางตะวันตกของคาบสมุทรพeloponnesus) ที่สำคัญกว่านั้นคือความรู้สึกร่วมต้องร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันปกป้องมรดกศาสนาและวัฒนธรรมด้วยกันอย่างไร้พรมแดน ดังที่องค์กรสหประชาชาติมีนโยบายรักษามรดกโลก และหลายศาสนาประกาศให้ศาสนสถานเป็นมรดกร่วมของมนุษยชาติ จนที่สุดแม้ไม่ประกาศ ชาวโลกก็รู้สึกต้องร่วมกันรับผิดชอบโดยไม่คำนึงว่าเป็นของศาสนาใด อย่างเช่นเมื่อคราวที่พรรคตาลีบันระเบิดทำลายพระพุทธรูป ชาวโลกทุกชาติทุกศาสนาพร้อมใจกันประท้วง แม้จะไม่เป็นผลสำเร็จ แต่ก็ได้รู้สึกกันทั่วไปว่าเป็นจุดสนใจจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อไป เมื่อมีการเลือกตั้งปะปา ประมุขของนิกายโรมันคาทอลิก เมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ.2548 เกือบจะทุกชาติทุกศาสนาในโลกแสดงความรู้สึกมีส่วนรับผิดชอบโดยไม่ก้าว่าย เป็นต้น

เราไม่มีวันจะเข้าใจวัฒนธรรมกรีก-โรมันตลอดจนวัฒนธรรมตะวันตก หากไม่รู้เรื่องไบเบิลอันเป็นคัมภีร์ของศาสนาคริสต์ และเรื่องราวของเทพประวัติของชาวกรีกอันได้แก่ระบบเทพตามความเชื่อของชาวกรีกและความหมายที่แฝงอยู่เบื้องหลังของเรื่องเล่าเหล่านี้ ดังที่ซิมเมอร์มานได้กล่าวไว้ว่า “จะว่าไปแล้วพวกเราที่เป็นชาวเอเธนส์โบราณด้วยกันทุกคนไม่มากนักน้อย เพราะชีวิตและวัฒนธรรมตะวันตกอาศัยอยู่ในทะเลแห่งวัฒนธรรมกรีก” (“We are all Athenians in a sense, for the ideas of ancient Greece have premeated our whole culture.”)

ที่พูดอย่างนี้พูดในบรรยากาศของวัฒนธรรมตะวันตก ถ้าพูดในบริบทของวัฒนธรรมไทย คงต้องพูดว่า “พวกเราเป็นชาวอินดูด้วยกันทุกคนไม่มากนักน้อย เพราะวัฒนธรรมของเราอยู่ในทะเลแห่งวัฒนธรรมอินดู” จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างตรงที่ว่า ชาวตะวันตกนั้นมีเรื่องปรัมปรามากมายในคัมภีร์ศาสนาของตน แต่ไม่กล้าเอามาพูดเล่นหรือใช้เป็นคำเรียกเรื่องหรือสิ่งของในชีวิตประจำวัน เพราะเกรงจะเป็นการลบหลู่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ถ้าอ้างถึงเรื่องปรัมปรากรีกแล้วจะอ้างอย่างมีเลศนัยแอบแฝงอย่างไรก็ได้ ขอให้มีการเปรียบเทียบแบบยลก็แล้วกัน เพราะ

ชาวตะวันตกปัจจุบันไม่เคารพยำเกรงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของวัฒนธรรมกรีกและโรมันอีกแล้วแม้แต่เน็ดเดียว คงให้คุณค่าเพียงระดับความหมายและความสุนทรีย์เท่านั้น เรื่องราวของเทพเจ้ากรีกกลายเป็นแรงบันดาลใจให้สร้างสรรค์สุนทรียภาพอย่างไม่รู้จักเหือดแห้งในงานเขียนทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ในภาพเขียนและภาพแกะสลัก เรื่องราวก็สนุกสนานน่าฟังและจับใจ ยกไปอ้างอิงในที่ใดก็น่าสนใจฟัง จะยกขึ้นมาเป็นสำนวนเปรียบเทียบกับเรื่องใดก็ยังน่าฟังอยู่เสมอ นักวิทยาศาสตร์และนักวิชาการไม่ว่าสาขาใดก็ยังชอบเอานามจากเรื่องปรัมปรากรีก-โรมันไปตั้งเป็นชื่อของสิ่งค้นพบใหม่ๆ และใช้กันอย่างเคยชินจนดูเหมือนภาษาปัจจุบัน เช่น กีฬาโอลิมปิก ดาวพลูโต ยานอพอลโล ชาติปรอทเมอร์คิวรี (ชื่อละตินของเทพเฮอรัสมิสซึ่งเดินทางเร็วราวกับปรอท) เรือไทเทนิค ปมเอดิเฟิส ความใคร่แบบอีโรติก ชิพวินัส ส่วนชื่อจากคัมภีร์ไบเบิลคงสงวนไว้สำหรับสิ่งอันพึงควร ส่วนภาษาและวัฒนธรรมไทยยังคงยำเกรงความศักดิ์สิทธิ์ของนามจากเรื่องปรัมปราอินดูอยู่บ้าง แต่เกรงใจน้อยกว่าเรื่องราวและนามศักดิ์สิทธิ์ในพระไตรปิฎก เช่น พระรามลงสรง เจี้ยวหนุมาน โรงแรมนารายณ์ เพชรพระอุมา จะเข้าใจวรรณคดีตะวันตกทุกยุคทุกสมัยจึงต้องรู้เรื่องปรัมปรากรีกเป็นพื้นฐาน เช่นเดียวกับที่จะเข้าใจวรรณคดีไทยอย่างลึกซึ้งไม่ว่าจะยุคใดสมัยใด จำเป็นต้องรู้เรื่องปรัมปราอินดูเป็นพื้นฐานเช่นกัน

ชาวกรีกและชาวโรมันแบ่งความคิดเรื่องนี้เป็น 2 พวก คือพวกเชื่อในความเป็นจริงของเทพและเทพประวัตินี้จะสร้างเทวรูปไว้บูชาในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ พวกนี้อยู่ในกระบวนทัศน์ที่ 1 อีกพวกหนึ่งเข้าใจถึงกระบวนทัศน์ที่ 2 แล้ว จึงมองเทพและเทพประวัตินี้ในเชิงสัญลักษณ์และมีความหมายเชิงปรัชญา จึงมักจะใช้เทวรูปเป็นเครื่องประดับของเครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ และประดับส่วนต่างๆ ของอาคาร ชาวตะวันตกยุคกลางมองเป็นเรื่องเหลวไหล ตั้งแต่ยุคฟื้นฟูจึงกลับมามองเป็นสัญลักษณ์ ในปัจจุบันนอกจากใช้เป็นสัญลักษณ์แล้วยังพยายามศึกษาให้เข้าใจความหมายเชิงจิตวิทยา เชิงปรัชญา และเชิงประวัติศาสตร์ที่แฝงอยู่ในเรื่องปรัมปราทั้งหลายและเปรียบเทียบกัน